

штабів, а наслідки поширення зараженої продукції тривати дуже довго. Власникам потрібно усвідомлювати, що заходи з біобезпеки на свиногосподарствах мають на меті не лише захист власного поголів'я, а й попередження витоку патогенів з ураженої ферми (у випадку спалаху будь-якої хвороби) і запобігання створенню в такий спосіб біологічної загрози для інших господарств.

Висновки. 1. Епізоотіям АЧС притаманна літньо-осіння сезонність. Число спалахів у господарствах населення різко зростає у літні місяці з червня по серпень і підвищений ризик занесення захворювання на ферми зберігається до листопада і дещо зменшується після сезонного забою

свиней.

2. При несвоєчасному виявленні (або свідомому приховуванні спалахів) АЧС на фермах, в залежності від їх розміру, типу і географії господарських зв'язків ризик поширення заражених свиней, або продукції з них, може зростати в геометричній прогресії.

3. Із залученням до циклу передачі АЧС свиногосподарств контроль епізоотичної ситуації стає набагато складнішим завданням, оскільки спалахи можуть набувати зовсім інших масштабів, а наслідки поширення зараженої продукції тривати дуже довго.

Список використаної літератури:

1. Інформаційне агентство Уніан [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://economics.unian.net/agro/1108036-chem-grozit-ukraine-afrikanskaya-chuma.html>
2. Макаров В.В. Африканская чума свиней / В.В. Макаров. – М.: 2011. — 269 с.
3. Ситюк М.П. Історичні та епізоотологічні аспекти африканської чуми свиней / М.П. Ситюк, А.Ф. Ображей. – Вет.мед. України. – 2012. – № 1. – С. 9-12.
4. Animal diseases situation // OIE. Paris. – 2010. – p. 1018.
5. Boinas, FS, Wilson, AJ, Hutchings, GH, Martins, C, Dixon, LJ. The persistence of African swine fever virus in field-infected *Ornithodoros erraticus* during the ASF endemic period in Portugal. PLoS One. 2011; 6(5)
6. Costard S. African swine fever: how can global spread be prevented? / S. Costard et al. // Phil. Trans. R. Soc. – 2009. – V. 364 (1530). – P. 2683-2696.

Омельченко А. А. Анализ эпизоотической ситуации африканской чумы свиней.

Проанализирована ситуация в мире, и в частности в Украине, по распространению африканской чумы свиней. Установлено, что в настоящее время в Украине наиболее напряженной есть ситуация по африканской чуме (АЧС). В данной ситуации необходима разработка Национальной концепции экологической безопасности: программа мониторинга, прогнозирования и контроля африканской чумы свиней.

Ключевые слова: свиньи, эпизоотическая ситуация, инфекционные болезни, африканская чума свиней.

Omelchenko G. O. Analysis of an epizootic situation of the African plague of pigs.

The situation in the world, and in particular in Ukraine, on spread of the African plague of pigs is analysed. It is established that now in Ukraine the situation on the African plague is the most intense. Development of the National concept of ecological safety is in this situation necessary: program of monitoring, forecasting and control of the African plague of pigs.

Keywords: pigs, epizootic situation, infectious diseases, African plague of pigs.

Рецензент: д.вет.н., професор Кассіч В. Ю.

Дата надходження до редакції: 02.02.2016 р.

УДК 637.05:636.4:619:616.9

ЕПІЗООТОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ АФРИКАНСЬКОЇ ЧУМИ СВИНЕЙ

Н. О. Авраменко, к.вет.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

Статтю присвячено аналізу основних загроз, що пов'язані з виникненням і поширенням африканської чуми свиней. На сьогодні африканська чума свиней складає одну з ключових складових з-поміж ветеринарних проблем тваринницьких галузей більшості країн світу. Надзвичайно важливе значення в системі її своєчасного виявлення та мінімізації ризиків заносу та поширення має науковий супровід моніторингу та інших протиепізоотичних заходів щодо цієї інфекції. У статті висвітлюються наявний стан вирішення питання супроводу африканської чуми свиней в Україні, існуючі проблеми та перспективи щодо їх вирішення.

Ключові слова: свині, епізоотична ситуація, інфекційні хвороби, африканська чума свиней, епізоотологічний моніторинг, прогнозування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вірусні інфекції свиней являють собою

численну групу інфекційних захворювань різноманітних за клінічним перебігом і морфологією,

Вісник Сумського національного аграрного університету

Серія «Ветеринарна медицина», випуск 6 (38), 2016

високо контагіозних і здатних викликати епідемії та пандемії [5]. Африканська чума свиней характеризується надзвичайно високою контагіозністю зі швидкою реплікацією віріонів, що спричиняє вибуховість поширення захворювання. Збільшення кількості інфікованого поголів'я призводить до потрапляння збудника на нові території. Відсутність вакцини змушує забивати й знищувати всіх інфікованих і потенційно інфікованих свиней [1, 2].

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. У світі істотно змінилася епізоотична ситуація інфекційних хвороб свиней [6; 7]. Щороку зростає кількість випадків захворювань, постійно формуються великі вогнища стаціонарного неблагополуччя і відбувається зміна прояву і перебігу інфекцій, зростає значення асоціативних хвороб, нових інфекційних хвороб людей і тварин, все більше з'являється ветеринарно значимих таксонів, змінюються адаптаційні властивості патогенів [8]. У минулому тенденцію щодо інфекційних хвороб свиней розглядали як проблему одного патогену, який викликав певний набір клінічних проявів. Якщо виявляли інші патогени, то вони вважалися вторинними бактеріальними інфекціями, що приєднуються до основної. Уявлення про такі хвороби перейшло в комплексне. Нині перед нами постала проблема комплексних хвороб і синдромів, які розвиваються за участю значної кількості патогенів, що відіграють основні й другорядні ролі. Однією з властивостей емерджентних вірусів свиней є те, що вони викликають захворювання, створюючи умови іншим патогенам для розвитку на цьому фоні нової хвороби [3, 4].

Метою дослідження було проведення

аналізу статистичних даних ветеринарної звітності в Україні з африканської чуми свиней за останні 4 роки. Завдання досліджень: аналіз даних вищезазначеної хвороби, що дає можливість детального вивчення особливостей її виникнення і поширення.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проводили на базі Сумського національного аграрного університету. Матеріалом досліджень слугували статистичні дані Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України за 2012-2015 роки.

Результати власних досліджень. На сьогодні африканська чума свиней щільно укорінилася в країнах східної Європи. За даними МЕБ з моменту первинного занесення (січень 2014 року) і подальшого масштабного поширення захворювання дикими кабанями на території країн східної Європи сформувалася велика зона неблагополуччя щодо АЧС. Висока щільність поголів'я диких кабанів на території континентальної Європи ускладнює контроль і викорінювання інфекції, а також бути вектором прогресії географічного поширення африканської чуми свиней як в західному, так і в східному напрямі.

З 2012 року в Україні зареєстровано 57 випадків АЧС (39 - домашні, 17 – дикі та 1 інфікований об'єкт), в т.ч.: (в розрізі областей, станом на 28.12.2015 р.). У 2012-2013 рр. випадки проникнення захворювання вдавалося ефективно контролювати і не допустити його локального поширення на сході та півдні країни. Цьому сприяла більш стабільна соціально-економічна ситуація, та відносно низька чисельність як диких, так і домашніх свиней що утримуються населенням на сході країни (рис. 1, табл. 1).

Рис. 1. Випадки на африканську чуму свиней на території України за 2012 рік

Випадки на африканську чуму свиней на території України за 2012 рік (1 випадок)

Область, район, населений пункт	Дата спалаху	Кількість хворих тварин	Причини	Проведені заходи
Запорізька область, Приморський р-н., с. Комишуватка (приватний сектор)	31.07.2012	з п'яти свиней різного віку з 21.07.2012 загинуло три голови	ймовірним джерелом інфекції було завезення відпочиваючими з Російської Федерації збудника хвороби в харчових продуктах тваринного походження	план заходів щодо ліквідації та локалізації спалаху інфекції, визначено межі епізоотичного осередку: перша загрозна зона — у радіусі 10 км, друга охопила територію глибиною до 150 км від епізоотичного осередку; перевід свиноферм на закритий режим роботи, обмеження контакт поголів'я зі свійськими тваринами — собаками, котами, на великих комплексах запроваджено обов'язкове переодягання, вимушену дезінфекцію. У Комишуватці ветеринарні працівники провели стемпінг-аут (умертвіння та спалювання) 208 голів свиней, дезінфекцію, дезінсекцію та дератизацію.

Наразі ситуація суттєво змінилася і проникнення АЧС з півночі має ознаки масштабної епізоотії (подібної до тієї, яка спостерігається на кордоні країн ЄС та Білорусі) з повільним поширенням вірусу в дикій природі. Цей процес, вочевидь, вже охоплює значні території Полісся: як мінімум від Дубровицького району Рівненщини на захід через північ Житомирщини, Київщини, Чернігівщини до півночі Сумщини (рис. 2, 3). Ветеринарній службі доводиться мати справу з неконтрольованою циркуляцією вірусу в популяції диких кабанів, що мешкають у північній частині країни на кордоні з Білоруссю, країною, яка відмовляється від проведення повноцінного епізоотологічного нагляду в цьому регіоні і навіть не визнає саму можливість такої масштабного захворювання.

Відносно велика популяція дикого кабана, разом з тим низька заселеність цього регіону значно ускладнюють проведення епізоотологічного нагляду. Водночас, поширення браконьєрства у поєднанні з економічними труднощами що їх переживає населення України створюють умови для малопомітного проникнення захворювання у сектор домашнього свинарства. Тому останні випадки АЧС виявлення у Київській, Чернігівській та Житомирській областях швидше за все є лише верхівкою айсбергу епізоотії серед диких кабанів на Поліссі (з можливим епіцентром в районі Чорнобильської зони відчуження). Є відомості про існування на цій території каналів для неконтрольованого переміщення свинарської продукції між Україною та Білоруссю.

Рис. 2. Випадки на африканську чуму свиней на території України за 2014 рік (17 випадків)

Рис. 3. Випадки на африканську чуму свиней на території України за 2015 рік (43 випадки)

Із 40 виявлених в Україні за 2015 рік неблагополучних з АЧС пунктів - на сьогодні оздоровлено 25. Карантин продовжує діяти в 15 неблагополучних пунктах – в 6 областях України (Київська, Чернігівська, Одеська, Миколаївська, Черкаська та Полтавська).

Висновки. 1. У 2012-2013 рр. випадки проникнення захворювання вдавалося ефективно контролювати і не допустити його локального поширення на сході та півдні країни. Цьому сприяла більш стабільна соціально-економічна ситуація, та відносно низька чисельність як диких, так і домашніх свиней що утримуються населенням на сході країни.

2. Наразі ситуація суттєво змінилася і проникнення АЧС з півночі має ознаки масштабної

епізоотії (подібної до тієї, яка спостерігається на кордоні країн ЄС та Білорусі) з повільним поширенням вірусу в дикій природі. Ветеринарній службі доводиться мати справу з неконтрольованою циркуляцією вірусу в популяції диких кабанів, що мешкають у північній частині країни на кордоні з Білоруссю.

3. Відносно велика популяції дикого кабана, разом з тим низька заселеність цього регіону значно ускладнюють проведення епізоотологічного нагляду. Водночас, поширення браконьєрства у поєднанні з економічними труднощами що їх переживає населення України створюють умови для малопомітного проникнення захворювання у сектор домашнього свинарства.

Список використаної літератури:

1. Державна ветеринарна та Фітосанітарна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.vet.gov.ua.
2. Загребельний В.О. Африканська чума свиней: ризики та загрози / В.О. Загребельний., О.М. Вержиковський, О.М. Неволько, В.А. Прискока. – Здоров'я тварин і ліки. – 2012. – № 2. – С.16 -18.
3. Прискока В.А. Африканська чума свиней: еволюція та експансія / В.А. Прискока, В. М. Горжеев, В.О. Загребельний. – Черкаси; ППІ «Салон СОФТ». – 2012.
4. Ситюк М.П. Історичні та епізоотологічні аспекти африканської чуми свиней / М.П. Ситюк, А.Ф. Ображей // Вет.мед. України. – 2012. – № 1. – С. 9-12.
5. Animal diseases situation // OIE., Paris. – 2010. – p. 1018.
6. Costard S. African swine fever: how can global spread be prevented? / S. Costard et al. // Phil. Trans. R. Soc. – 2009. – V. 364 (1530). – P. 2683-2696.
7. Dixon L. African swine fever virus / L.Dixon et al. // In «Animal viruses molecular biology». Caister AP. 2008. — P. 457-521.
8. Makarov V.V. African swine fever virus / V.V. Makarov. – М. – 2012. – P.. 303.

Авраменко Н. А. Епізоотологічний моніторинг африканської чуми свиней.

Стаття посвячена аналізу основних угроз, которые связаны с возникновением и распро-

странением африканской чумы свиней. На сегодняшний день африканская чума свиней представляет собой одну из ключевых составляющих среди ветеринарных проблем животноводческих отраслей большинства стран мира. Самым важным значением в системе ее своевременного выявления и минимизации рисков заноса и распространения имеет научное сопровождение мониторинга и других противоэпизоотических мероприятий в отношении этой инфекции.

Ключевые слова: свиньи, эпизоотическая ситуация, инфекционные болезни, африканская чума свиней, эпизоотологический мониторинг.

Avramenko N. O. Epizootic monitoring of the African plague of pigs.

This article examines the main threats associated with the African swine fever and spread, as well as the main approaches to the control of this disease in the world. Today African swine fever animal diseases are one of the key components among veterinary problems of the livestock industries in most countries. It is extremely important in a system of early detection and risk mitigation drift and diffusion has scientific support monitoring and other anti-epizootic measures for these infections.

Keywords: pigs, epizootic situation, infectious diseases, African plague of pigs, epizootic monitoring.

Рецензент: д.вет.н., професор Красочко П. А.

Дата надходження до редакції: 02.02.2016 р.

УДК 619: 638.15

**ЕПІЗООТОЛОГІЧНИЙ СТАН ЗАРАЗНИХ ХВОРОБ БДЖІЛ
ТА ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ БДЖІЛЬНИЦТВА В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ УКРАЇНИ**

О. С. Кистерна, здобувач, ст. викладач

В. М. Мусієнко, к.вет.н., доцент

О. В. Мусієнко, к.вет.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

В статті наведені дані щодо оцінки потенціалу розвитку бджолоосімей та підвищення врожайності основних сільськогосподарських культур за умов їх запилення медоносними бджолами. Проведений епізоотологічний моніторинг заразних хвороб бджіл за період 2003-2013 року в Сумській області та оцінений його вплив на життєздатність бджолоосімей. Обґрунтована потреба моніторингу заразних хвороб медоносних бджіл для розробки ефективної системи лікувально-профілактичних ізодоровчих заходів та сприяння розвитку бджільництва з урахуванням особливостей нозологічного профілю суміжних областях.

Ключові слова: медоносні бджоли, бджільництво, врожайність ентомофільних культур, епізоотичний моніторинг, інфекційні хвороби бджіл та розплоду.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Бджільництво – галузь сільського господарства яка у своїй основі займається запиленням ентомофільних культур та отриманням продуктів бджільництва таких як мед, віск, квітковий пилок, прополіс, бджолина отрута, маточне молочко. Слід пам'ятати, що основними запилювачами ентомофільних (перехреснозапилюваних) культур є медоносні бджоли, які виконують 80-95 % цієї роботи. Дикі комахи, яких залишилось дуже мало, запилюють не більше 10-15 %. А при нормальному бджолозапиленні урожай садових культур збільшується у 2-3 рази, а соняшнику і гречки та актуального для нашого часу рапсу на 30-50 % і більше [2-4].

Однією із причин, що гальмує розвиток бджільництва, і, відповідно потенціал аграрного сектору, залишаються інфекційні хвороби бджіл. Незважаючи на розроблені комплексні системи ветеринарно-санітарних заходів, потреба регулярного моніторингу заразних хвороб бджіл залишається актуальною. Тим більше, що їх активізація залежить від природно-географічних, біологі-

чних, соціально-економічних факторів, які постійно змінюються та не мають конкретних важелів для їх регулювання [8-10].

Аналіз основних досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Епізоотологічний моніторинг залишається основною складовою благополуччя для перспективного розвитку усіх галузей аграрного сектору, в тому рахунку і бджільництва. Проведення моніторингу хвороб бджіл допомагає формувати біобезпеку для продукції бджільництва через цілеспрямовані профілактичні заходи проти заразних хвороб бджіл, мінімізуючи застосування лікувальних засобів. Дані питання постійно вивчаються вченими усього світу. Останнім часом з'явився новий підхід щодо вивчення цієї проблеми. Враховуючи залежність розвитку хвороб бджіл від поліетіологічних причин, постійний контакт бджіл у зовнішньому середовищі, наявність різноманітних форм інфекцій, сучасні вчені все частіше розглядають термін «емерджентні хвороби» і для бджільництва (хвороби, що знову виникають). Це пояснює складнощі діагностики та проведення